

Студент 5 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ВИЗНАЧЕННЯ ВАЛЮТНИХ ПОЗИЦІЙ БАНКУ ПІД ЧАС ВІДОБРАЖЕННЯ ОБЛІКУ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Анотація. Розглянуто сутність валютних операцій комерційних банків, розкрито поняття валютних позицій та ризиків. Проаналізовано сучасну законодавчо-нормативну базу за валютними операціями банку України.

Аннотация. Рассмотрена сущность валютных операций коммерческих банков, раскрыты понятия валютных позиций и рисков. Проанализирована современная законодательно-нормативная база по валютным операциям банка Украины.

Annotation. The essence of currency operations of commercial banks is considered, the concept of currency positions and risks is explained. The contemporary legal and regulatory framework for foreign exchange operations of the bank of Ukraine are analysed.

Ключові слова: банківська операція, валютна позиція банку, валютний курс, валютний ризик.

Операції з іноземною валютою є одним із найважливіших напрямків здійснюваних банком активних операцій. Частка операцій з іноземною валютою в загальній масі активів банку зростає з кожним роком. Це пов'язано з нестабільністю внутрішньоекономічної ситуації в Україні, що призводить до високих темпів інфляції національної валюти. Облік валютних операцій має бути спрямований не тільки на оцінку змін валютних курсів, але й на аналіз впливу валютного чинника на валютну позицію банку. Тому питання порядку обліку валютних операцій має велике значення.

Вагомий внесок у розвиток питання обліку валютних операцій внесли такі вчені та науковці, як Кіндрацька Л. М., Глушков І. Є., Примостка Л. О., Дзюблюк О. В., Бутинець Ф. Ф., Пушкар М. С.

Метою даного дослідження є розгляд та аналіз облікових процедур за валютними операціями банку, а також дослідження проблемних питань за даними операціями в діяльності комерційних банків.

Виходячи із поставленої мети, основним завданням є розгляд порядку обліку валютних операцій та визначення класифікації валютних позицій для впровадження комплексного аналізу.

Об'єктом дослідження є облікові процеси за валютними операціями комерційних банків.

Предметом дослідження є валютні операції комерційних банків.

Чинне законодавство визначає іноземну валюту як грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обміну на грошові знаки, які перебувають в обігу, кошти у грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях, що перебувають на рахунках або вносяться до банківських та інших кредитно-фінансових установ за межами України, також платіжні документи та інші цінні папери (акції, облігації, купони до них, векселі (тратти), боргові розписки, акредитиви, чеки, банківські накази, депозитні сертифікати, ощадні книжки, інші фінансові та банківські документи), виражені в іноземній валюті або в монетарних металах. Отже, валютна операція визнається валютною, якщо застосовується в процесі розрахунків за цією операцією валюта, відмінна від національної.

Усі валютні операції здійснюються в банку згідно з Положенням про порядок видачі банкам банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій, затвердженим постановою Правління НБУ від 17.07.2000 р. № 275 [1].

Головним аспектом будь-якої операції з іноземною валютою є здатність визначити те, чи має банк достатні можливості для повного та адекватного зіставлення обсягу валютних операцій зі ступенем прийняттого ризику і рівня прибутковості. Важливим напрямом аналізу є контроль за дотриманням нормативу ризику загальної відкритої валютної позиції банку. Діяльність банків на валютних ринках, що полягає в управлінні активами і пасивами в іноземній валюті, пов'язана з валютними ризиками, які виникають у зв'язку з використанням різних валют під час проведення банківських операцій.

Валютна позиція банку – це співвідношення між його активами та зобов'язаннями з урахуванням позабалансових вимог і зобов'язань у певній валюті. Валютна позиція банку визначається згідно з кожною валютою зокрема. Розрізняють такі види валютної позиції: закрита валютна позиція (активи = зобов'язанням), відкрита валютна позиція (активи \neq зобов'язанням). У свою чергу відкрита валютна позиція класифікується на коротку відкриту валютну позицію (активи < зобов'язання), довгу відкриту валютну позицію (активи > зобов'язання).

Банк, який має відкриту валютну позицію, наражається на валютний ризик навіть тоді, коли не працює. Залишивши на ніч валютну позицію відкритою, уранці можна одержати як прибутки, так і збитки внаслідок зміни курсу валют за ніч. Банківські операції, які здійснюються в одній валюті, не приводять до змін валютної позиції банку, і тому порядок їх відображення є таким же, як і при здійсненні аналітичного обліку у національній валюті.

Серед напрямів удосконалення центральним банком нормативного регулювання валютних операцій слід виокремити надання дозволу на здійснення строкових валютних операцій з одночасним обмеженням величини позабалансової складової валютної позиції шляхом введення окремого нормативу.

З метою зменшення валютного ризику в діяльності банків Національний банк установлює норматив ризику загальної відкритої валютної (довгої/короткої) валютної позиції банку, у тому числі обмежується ризик загальної довгої відкритої валютної позиції банку і ризик загальної короткої відкритої валютної позиції банку.

Норматив ризику загальної відкритої (довгої/короткої) валютної позиції банку визначається як співвідношення суми абсолютних величин усіх довгих і коротких відкритих валютних позицій у гривневому еквіваленті (без урахування знака) за всіма іноземними валютами до регулятивного капіталу банку.

Нормативне значення загальної відкритої валютної позиції банку має бути не більше ніж 35 %. При цьому встановлюється обмеження ризику окремо для загальної довгої відкритої валютної позиції – не більше 30 % та для загальної короткої відкритої валютної позиції – не більше 5 %. Валютна позиція уповноваженого банку визначається та контролюється щоденно, окремо щодо кожної іноземної валюти.

Для контролю за валютними операціями НБУ запровадив такі обмеження, відповідно до яких уповноважений комерційний банк зобов'язаний подавати інформацію стосовно розподілу іноземної валюти та в межах відкритої валютної позиції комерційного банку. У свою чергу, це буде сприяти зниженню спекулятивних порушень та стабілізації валютного ринку.

У зв'язку з тим що управління валютною позицією становить складний, багатоступеневий процес, для більшої повноти обліку та аналізу дану частину банківського механізму краще розглядати з погляду трьох рівнів: макrorівня, що передбачає регулятивні заходи центрального банку щодо встановлення відповідних нормативів; міді-рівня, який полягає в реалізації загальнобанківської стратегії управління валютною позицією; мікрорівня, що враховує оцінку можливих втрат за певним фінансовим інструментом.

Удосконалення обліку та аналізу валютного позиції на мідрівні визначається потребою формування цілісної стратегії управління валютним ризиком на основі типу поведінки учасника ринку. Це передбачає врахування двох основних, взаємопов'язаних між собою напрямів: вибору стратегічних позицій та реалізації конкретних методів управління валютною позицією, зумовлених розвитком та ефективністю функціонування валютного ринку і національним чинним законодавством.

Мікрорівень визначається необхідністю забезпечення стабілізації прибутку від валютних операцій при дотриманні нормативного рівня ризику.

Удосконалення мікрорівневого аспекту управління валютною позицією пов'язане з урахуванням у структурі позабалансової складової валютної позиції відносно капіталу. Вітчизняним банкам необхідно дозволити і в подальшому вести валютну позицію за капіталом, проте її не можна повною мірою вважати структурною.

Слід класифікувати валютні позиції банку за такими ознаками: вплив на баланс; рівень ризику; мета підтримання; ступінь конвертованості валют; призначення; ступінь регулювання; методика розрахунку; час і суб'єкт. У теоретичному плані така класифікація дає змогу конкретизувати понятійний апарат, а в практичному – проводити більш детальний облік та комплексний аналіз валютних позицій банку.

Також однією з ключових проблем є внесені зміни до постанови № 278 до "Інструкції про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України" [2]. Найбільш резонансний характер носить вимога НБУ до банків і фінансових установ здійснювати операції з купівлі/продажу валюти і дорожніх чеків на суму до 50 тис. грн тільки лише після пред'явлення документа, що засвідчує особу (паспорта, водійських прав, студентського квитка тощо). Такі ж вимоги діяли і до теперішнього моменту при умовах проведення валютних операцій на суму більш ніж 15 тис. грн. Зараз надавати документи і фіксувати дані фізичних осіб не потрібно. До 50 тис. грн надаються прізвище, ім'я та по батькові. Ці дані вносяться до квитанції, а від 50 тис. грн записуються повні паспортні дані, ідентифікаційний код та знімається копія паспорта. Такий обсяг інформації, який вводить касир, призводить до втрати часу на знімання безлічі ксерокопій паспортів, занесення великих обсягів інформації у квитанції.

Цим документом збільшено поріг суми грошових коштів, яку клієнт може купити чи продати в один операційний день. Також створено неможливість дроблення великих сум валют. Цими змінами НБУ зробив неможливим обмінити валюту конфіденційно. Ця постанова банківського регулятора може спричинити негативні наслідки на валютному ринку України через відтік невеликих обмінних операцій до некомерційних обмінних пунктів. Ця постанова була спрямована на зниження обміну продаж на чорному ринку, але вона має протилежний результат.

Отже, діяльність банків на шляху свого розвитку та вдосконалення, насамперед перейняття досвіду зарубіжних країн щодо проведення врегулювання валютного ринку країни є найбільш актуальною темою обговорення в банківській справі. На сьогоднішній день дане питання потребує подальшого вивчення.

Економічна категорія валютних операцій комерційних банків визначається як вид банківської діяльності у сфері міжнародних валютних відносин, спрямований на одержання прибутку і охоплює різноманітні види операцій з валютними цінностями (за винятком операцій резидентів у національній валюті), що здійснюються на національному, регіональному та міжнародних фінансових ринках як за дорученням клієнтів, так і за власні кошти банків.

Важливе теоретичне і практичне значення для вдосконалення обліку та аналізу діяльності комерційних банків має класифікація валютних операцій. Перспективи розвитку банківських валютних операцій значною мірою залежать від наявної системи економіко-правового регулювання, а також здатності самих комерційних банків пристосовуватися до зовнішнього регулятивного середовища, у якому вони функціонують.

З метою усунення недоліків, що мають місце у державному регулюванні банківською діяльністю у сфері валютних операцій, необхідно: направити зусилля щодо впровадження економічних засобів регулювання, систематизувати законодавство з питань валютно-банківського регулювання; внести зміни у діючий режим правового регулювання, створити сприятливі умови для залучення до комерційних банків коштів фізичних осіб у іноземній валюті; переглянути наявну систему санкцій, що застосовуються до уповноважених банків за порушення валютного законодавства.

Література: 1. Положення про порядок видачі банкам банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій, затверджене постановою Правління НБУ від 17.07.2000 р. № 275 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0730-01/. 2. Інструкції про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України, затверджені постановою Правління НБУ від 12.12.2002 р. № 278 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0021-03/.